

Dr. Zétényi Zsolt, a Nemzeti Jogvédő Alapítvány Kuratóriumának elnöke:
A Kristóf-ügy
(A dr. Ságvári Endre letartóztatása kapcsán koholt vád alapján elítélt
Kristóf László ügye)

Valóság, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat társadalomtudományi folyóirata
2008. december LI. évfolyam 12. szám
<http://www.valosagonline.hu/index.php?oldal=cikk&cazon=835&lap=0>

“És ne féljete azoktól, akik a testet megölik, de a lelket nem tudják megölni” Máté 10,28)

A Legfelsőbb Bíróság öttagú tanácsa 2006. március 6-án jogerősen felmentette az ellene emelt emberölési vád alól a dr. Ságvári Endre 1944. július 27-én történt letartóztatásában való részvételéért 1959-ben halálra ítélt és kivégzett Kristóf László csendőrnnyomozót, legutolsó rangja szerint csendőr törzsőrmestert, s a legsúlyosabb vádponthoz képest kisebb súlyú bűncselekmények miatt folyt eljárást megszüntette. Az ítéletet a közvélemény legnagyobb része megnyugvással vette tudomásul, egy kis csoportja politikai- ideológiai- filozófiai indokkal sajtóhadjáratot kezdett az ártatlan ember felmentése miatt. A büntetőjog művelőinek köréből nem hangzott el különvélemény vagy ellenzés. Meggyőződésünk szerint az ítélet tudományosan és gyakorlati szempontból is megalapozott, jogtörténeti szerepének és jelentőségének megítélése és értékelése, mint minden történeti tény esetén, a későbbi történet- és jogtudomány művelőinek feladata, az értékelés előbb-utóbb megtörténik.

A per helye a kommunista rendszer idején az u. n. Horthy rendszer kiszolgálói körébe sorolt rendvédelmi szervezetek tagjai ellen 1944-től folytatott igazságügyi megtorlás tényei között van. Előrebocsáthatjuk, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1690/1945. M.E. számú rendelete a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről kizárólag csak a csendőrség esetében állapította meg egy szervezet testületi felelősségét, tagjait további felelősségre vonásnak és nyugdíjmegvonásnak téve ki, olyan kimentési lehetőséget nyújtva, amellyel gyakorlatilag csupán a szolgálati kötelességüket megszegő személyek, tehát igen kevesen élhettek sikeresen, így az érintettek 95%-át nem igazolták. Az igazolás lehetősége is engedménynek számított, mert az eredeti elképzelés szerint a csendőrség tagjait eleve kizárták volna az igazolhatók köréből. Ezt a rendeletet 1989-ben mint nem élő jogszabályt hatályon kívül helyezték, alkotmányellenességét csak közvetve állapították meg.

Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. december 5-i ülése határozatában a forradalmat kiváltó, négy pontban felsorolt okok között a harmadik szerint a régi rend hívei, az u. n. „belső reakció”, s köztük a csendőrök jelentették az egyik fő ellenforradalmi okot. A

Belügyminisztérium II. főosztálya vette át az ÁVH ügyköreit és személyeit, így a belső reakció elleni harc, a volt csendőrök tevékenysége feltárásának és felelősségre vonásának feladatait, mely utóbbi a II/5. alosztály feladata volt. A főosztály elkészítette a politikai szándékoknak és irányelveknek megfelelően a „Tervezet. Az ellenforradalom elleni harc további feladatai.” című iratot, amely az ellenforradalom elleni harc négy irányát határozta meg, úgymint:

1. A forradalmi szervezetek vezetői és tagjai;
2. A volt uralkodó osztály tagjai;
3. „A fasiszta és burzsoá pártok, a Horthy rezsim vezetői, politikai és katonai személyei, valamint olyan volt fegyveres szervek vezetői és tagjai, mint a csendőrség, VKF/2 horthysta tisztek”;
4. A forradalom oldalán fegyverrel harcolt személyek, akik nem tartoztak az előző csoportokba. A II/5-g. csoport által készített összefoglaló jelentés 1959. április 16-ára elkészült, s a benne lévő kimutatás 148 csendőrt, 18 politikai detektívet és 21 VKF-2-es hadbírókat jelöl meg, majd ez a kör másfél hónap alatt 495 főre nőtt úgy, hogy júniusra 126 fő esetében láttak jó esélyt a büntető eljárásra. 1959 végéig 129 személyt, köztük 71 csendőrt tartóztattak le, s 59 csendőrt adtak át a katonai ügyészségnek, egyet a Fővárosi Főügyészségnek. Hollós Ervin alosztályvezető levélben közli az ügyészséggel, hogy a nyomozást elrendelte az 1944. október 15-e után elkövetett főbenjáró háborús és népellenes bűntettek elkövetői ügyében. A BM balos, ÁVH- s állománya az MSZMP ideológiájára építve hajlik arra az álláspontra, hirdeti, hogy a régi Horthy és nyilas fegyveres testületek szervezték az „ellenforradalmat.”

Kommunistaellenes nyomozások miatt 66 embert ítélték el a katonai bíróságok. 1959-1961 között 22 volt csendőrt végrehajtott halálbüntetéssel sújtottak, 9-re életfogytiglani szabadságvesztést szabtak ki, 17 csendőrt 15 évi vagy annál kisebb tartamú börtönbüntetéssel sújtottak. 1945 és 1961 között a M. Kir. Csendőrség állományából 33 főt végeztek ki, ebből 1945-től a budapesti népbíróság ítélete alapján a háborús főbűnösneként népbíróság elé állított 31 csendőrből 7 személyt, végül a katonai bíróságok ítéleteivel a forradalom után 26 csendőr személy életét vették el, 282 csendőr ellen folyt eljárás. A csendőrök elleni megtorlás –tekintettel a szovjetunióbeli jellegzetesen 25-éves elítélésekre is – korántsem tekinthető felderítettnek.

I. Fejezet: 1944.

Mivel a korabeli ügyészi vizsgálat iratai nem lelhetőek fel, a koholt 1959-évi per tényállása zavaros, ismertetjük annak az – a m. kir. Rendőrség budapesti főkapitánya által 1944. évi július 28-án tett – előterjesztésnek a történeti tényállásra vonatkozó részét, amely kitüntetésre javasolja az intézkedésben résztvett rendőröket:

„Folyó év július hó 27-én 19 óra 45 perckor a csillaghegyi nyomozó csoportnál szolgálatot teljesítő Cselényi Antal detektív, Kristóf László és Palotás Ferenc csendőrnyomozók, hosszú megfigyelés után, Budapest területén nyomára jutottak dr. Ságvári Endrének, aki már mintegy hét éve földalatti baloldali szervezőmunkát végzett és vezetett. Nyomon követték és a XII. ker. Szép Ilonai villamosvasúti kocsiszín mellett levő Nagy Béla féle cukrászdában egy állítólagos

Szabados nevű kommunista társával figyelés alá vették, majd őket elfogni igyekeztek. Elfogásuk után motozás, illetve bilincselés közben dr. Ságvári Endre, aki izmos férfi, hirtelen dulakodni kezdett és a szomszéd asztalon lévő aktatáskájához kapott, onnét önműködő pisztolyát előrántotta és rögtön tüzelt. Lövéseivel Cselényi Antal detektívet a jobb vállán, Kristóf László csendőrnymozót a jobb combján súlyosan megsebezte, míg a hatósági közegek segítségére siető Pétervári János rendőrőrmester gépkocsivezetőt haslövéllel életveszélyesen találta. A lövések leadása után dr. Ságvári Endre a helyiségből kimenekült, de a Palotás Ferenc csendőrnymozó és a sebesülten utána futó Cselényi Antal detektív lövéseitől eltalálva holtan összeesett. Dr. Ságvári Endre Szabados nevű társát sikerült elfogni. A sérültek közül Pétervári János rendőrőrmester állapota haslövése következtében annyira súlyos, hogy életben maradása kétséges.”(OL BM eln. 2.tét.5715.1944.- Eredeti tisztázat.)

A számos ellentmondást és iratellenességet mutató 1959-évi ítéleti tényállásból annyi megállapítható, hogy Ságvári Endre az öt szolgálati előjárójuk parancsára letartóztatni akaró hatósági közegekkel fegyveresen szembeszállt, két szolgálati kötelességét teljesítő nyomozót (Cselényi Antalt és Kristóf Lászlót) pisztolyából leadott lövéssel megsebesített, egyet pedig megölt (halálrasedzett). Ezután futva távozott a helyszínről, leküzdve a megállítani akaró személyek ellenállását. Néhány méteres futás után Cselényi Antal rendőrnymozó halálos sérülést okozó lövésétől eltalálva összeesett és kórházba szállítás közben, - míg az általa halálra sebzett rendőr, Pétervári János r. őrmester, akit még életében kitüntettek, a kórházba szállítás után- meghalt.

A fegyverhasználat katonai és polgári ügyészi vizsgálata megtörtént, a vizsgálat iratai jelenleg nem ismertek. Ezután a dr. Ságvári Endre elleni intézkedés valamennyi résztvevőjét kormányzói kitüntetésben részesítették. Kristóf László, a központi nyomozó parancsnokság állományába tartozó cs. őrmester elnyerte a Magyar Bronz Érdemérmét a hadiszalagon. (Csendőrségi Lapok. 1944.október 1., XXXIV.évf.19.sz. nyom. Irat.188.) Társai: Cselényi Antal a Magyar Arany érdemkereszt a hadiszalagon, Palotás Ferenc a Magyar Ezüst érdemérem a hadiszalagon, Pétervári János a Magyar Bronz Érdemérem a hadiszalagon kitüntetést nyerte el az államfőtől.

II. fejezet: 1959.

Kristóf László az intézkedéskor súlyos sérülést szenvedett. Kórházzal kórházra vitték, végül Németországba szállították. Édesanyja 1944 december 21-én egy bombatámadás alatt meghalt, felesége, húga megsebesült. 1945-ben a háború befejezése után jött haza Németországból. Holtak nyilvánították, s 1959-ig nem kereste a hatóság. Hazatérése után ismerősei jelezték, hogy beléphetne a rendőrséghez, de ezt elutasította. Feleségével Köröstarcsára költöztek, majd pár év múlva Békéscsabára. Haszonbérbe vett földön gazdálkodott, majd belépett a szövetkezetbe.

1956-ban a forradalom alatt Békéscsabáról társaival háromszor hoztak teherautóval élelmet Budapestre, melyet közterületeken, óvodában osztottak szét. 1958-ban egy kihallgatott beszélgetésre alapított besúgás megindította a felelősségrevonást. Egy Gyurcsik Elemér nevű tanú, később karhatalmista, más adat szerint egy „Lovas István” fedőnevű besúgó ügynök jelentése folytán a nyomára jutottak, le akarták tartóztatni. Szökni próbált, mivel tudta, hogy letartóztatása esetén életével fizethet a Ságvári ügy miatt. A szökés nem sikerült, hosszabb üldözés után meglőtték, újra megsebesült a lábán. 1958. Január 22-én közbiztonsági őrizetbe helyezték. Következett a kíméletlen felelősségrevonás és helytállás egészen a bitófáig.

A Hadtörténelmi Levéltár állományában lévő iratok szerint Kristóf László v. csendőr nyomozó törzsőrmestert tizenkét társával együtt állították bíróság elé a Katonai Főügyészség B.VII.020/1959. sz. vádirata alapján. A II._ IV. X. és XIII. rendű vádlott az I. rendű vádlottal hasonló beosztású és rendfokozatú csendőrnnyomozó, az V-VIII. és XI.-XII. rendű vádlott politikai detektív, a IX. rendű vádlott polgári ruhás rendőr őrmester volt.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni súlyos megtorlás legfontosabb része az igazságügyi megtorlás, amelynek ez a per része volt, mintegy megmutatva az önkényuralom erejét azokkal szemben, akiket – mint az elmúlt utolsó polgári államrendszer “erőszakszervezetének” tagjait – szívesen büntettek volna „ellenforradalmi” bűncselekményekért, de mivel erre a vádlottak alig adtak okot, így kénytelenek voltak elővenni „a régi bűnöket”. Az ítélet indokolásának kibontható értelme szerint ez volt a vádlottak legfőbb bűne, **vélt társadalomra veszélyességük egyszerűen múltbeli közhatalmi státusukban rejlett.** A csendőrségi ügyek az ÁVH I/2-c alosztályától a Belügyminisztérium II. főosztályának 5.(belső reakció elleni) alosztályához kerültek, ahol 1958-tól **Hollós Ervin alezredes vezette háborús és néppellenes bűncselekmények elleni megtorlást. Neki súlyos szerepe volt megelőzőleg is az 56 utáni megtorlásban, a Nagy Imre ügyben is; százak életének igazságügyi kioltásában való bűnrészesség terheli lelkiismeretét.** A csendőrperek megalapozására végzett részletes belügyi kutatásokat, melyek felhasználásával Hollós számos művet adott közre a Horthy-korszak “erőszakszervezeteiről.” Mindazonáltal **nem sikerült valódi, jelentős összefüggést létrehozni a csendőrök múltja, háború alatti ténykedése és az 1956-os forradalom között,** ezt bizonyítja a Kristóf ügy is. A bűnösségét mindvégig határozottan tagadó, emberi méltóságát megőrző vádlott nem jelentett könnyű feladatot **dr. Mátyás Miklós hb. őrnagynak, akinek nevét csakúgy, mint a másodfokon eljárta dr. Ledényi Ferenc hb. ezredesét, számos ártatlan ember vére szennyezte be.**

A Kristóf László v. csendőr nyomozó törzsőrmester és társai ellen emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett háborús büntett és más cselekmények vádjával lefolytatott, a Budapesti Katonai Bíróság B.I.065/1959.sz. 1959 szeptember 12-én kelt ítéletével és a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának Különtanácsa Kt. 094/1959. sz. 1959. november 25-én kelt ítéletével elbírált büntető ügyben Kristóf László I. rendű vádlottat bűnösnek mondták ki emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús büntettben, fogolyszökés büntettében és hatósági közeg elleni erőszak büntettében, mindezért

halálbüntetésre és vagyonekbobzásra ítélték, s **az utolsó szó jogán nagyhatású hazafias felszólalást tartó Kristóf Lászlón** a jogerőre emelkedett halálbüntetést 1959. november 28-án végrehajtották.

Az eljárás eredményeként valamennyi vádlottat bűnösnek mondták ki a BHÖ. 82. pont e./ alpontja szerint emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett háborús bűntettben. Az I. rendű Kristóf Lászlót első fokon, az V. rendű Molnár Mihály vádlottat és a XIII. rendű Palotás Ferenc vádlottat másodfokon halálra ítélték és mindhármójukat kivégezték. A X. rendű Bujdosó József vádlottat életfogytig tartó börtönre, a XII. rendű U. Kovács László vádlottat 12 év börtönre, a többi vádlottat 2-8 év börtönre, mint főbüntetésre ítélték. Mellékbüntetésként vagyonekbobzást és – a nem halálbüntetéssel sújtott vádlottakra - állampolgári jogok gyakorlásától való eltiltást szabtak ki.

Az ítélet indokolása szerint (Budapesti Katonai Bíróság B.I. 065/1959. sz. 12. oldal. 5.bekezdés) a vádlottak magatartása két jellegzetes cselekménycsoport szerint oszlott meg. Az egyik csoportba azok a csendőrnnyomozók és politikai detektívek tartoztak, akiknek a nyomozásaik ill. kihallgatásaik során a letartóztatottakkal szemben tanúsított magatartását rótták fel. A másik csoportot azok a volt hivatalos személyek alkották, akiket az elfogások, őrizetbevételek során tanúsított ténykedés, fegyverhasználat miatt vontak felelősségre. Ide tartozott az I. és XIII rendű vádlott a dr. Ságvári Endre letartóztatásakor tanúsított magatartása, a letartóztatásban való részvétele miatt. A Katonai Bíróság által 1959-ben megállapított tényállást így idézi a Legfelsőbb Bíróság 2006 március 6-án kihirdetett ítélete: ” Cselényi Antal telefonon utasítást kért a felettesétől, aki arra utasította őket, hogy mind a két személyt azonnal vegyék őrizetbe. Palotás Ferencnek azonban kételyei voltak az utasítás helyességét illetően, s ezért ő is telefonált a feletteseinek, akik a korábbi utasítást megismételték. Ezt követően került sor az intézkedésre. A csoport tagjai csőre töltött pisztollyal beléptek a cukrászdába, s Cselényi Ságvári Endrét, Kristóf László I. rendű terhelt pedig Szabados Lajost igazoltatta. Szabados Lajos nem tanúsított ellenállást, Ságvári Endre azonban „az ott keletkezett zűrzavarban” kivette a táskájából a pisztolyát és menekülni igyekezett. Kristóf László I. rendű terhelt Cselényi segítségére sietett, dulakodni kezdett Ságvári Endrével, akit a földre szorított. Ságvári Endre ekkor több lövést adott le, de lövöldözni kezdtek a nyomozók is. Egy lövés derékon találta az I. rendű terheltet, aki ekkor elengedte Ságvári Endrét, akinek az egyik lövése eltalálta a gépkocsivezetőt. Ságvári Endre akkor kimenekült a cukrászdából. Követte őt Cselényi Antal, aki végül lelőtte Ságvári Endrét.” (L.B. Bfv.X.1.185/2005/7.száma továbbiakban: L.B.)

A végzetes eljárást megelőző letartóztatást így írja le 2006- ban a Legfelsőbb Bíróság a Katonai Bíróság1959-es ítéletéből: „1958. január 22-én (Az év helyesen 1959. Z. Zs.) Kristóf László békéscsabai lakásán megjelent Vasas György rendőrhadnagy egy rendőr gépkocsivezető társaságában. Igazoltatta az I.rendű terheltet, s közölte vele, hogy őrizetbe veszi és bekíséri a rendőrkapitányságra. Kristóf László ellenkezett, kijelentette, csak akkor megy be a rendőrségre, ha két tanú jelenlétében közlik vele az eljárás célját. A rendőrtiszt a gépkocsivezetőt segítségért

küldte, s ismételtén közölte Kristóf Lászlóval, hogy „örizetben van”. Pontosán meg nem határozható idő után Kristóf László hajlandó volt a rendőrrel tartani. Az utcán haladtak, amikor Kristóf László menekülést kísérelt meg. Beugrott egy ház kapuján és igyekezett a rendőrt kívül tartani. A rendőr azonban riasztó lövés leadása mellett bejutott a ház udvarára. Az I. rendű terhelt ekkor a rendőrrre ugrott, igyekezett a pisztolyát elvenni. A földre rántotta a rendőrt. A dulakodás zajára a ház lakói kijöttek az udvarra, s az így keletkezett zűrzavart kihasználva Kristóf László elmenekült. Az volt a terve, hogy külföldre szökik. A riadóztatott karhatalmi egységek azonban körülvették, majd miután lábon lötték, elfogták.”

A Legfelsőbb Bíróság 2006-os ítélete pontosan ismerteti a Katonai Bíróság és a Legfelsőbb Bíróság Katonai Különtanácsa ítéletét, a cselekmények minősítését és indokolását: „Az eljárás bíróságok az I. rendű terhelt ismertett cselekményeit a BHÖ 82. pontja e/ alpontjában meghatározott, emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett háborús bűntettnek, a BHÖ 218. §-a /1/ bekezdésében meghatározott fogolyszökés bűntettének és a BHÖ 96. §-a /2/ bekezdésében meghatározott hatósági közeg elleni erőszak bűntettének minősítették. /Bár a legutóbbi bűncselekmény esetében a törvényhely megjelölését elmulasztották./

Az 1959-évi ítéletek jogi indokolást - meglehetősen szűkösén kizárólag a háborús bűntettekkel összefüggésben tartalmaznak rámutatva arra, hogy az üldözöttek tudatában voltak annak, hogy elfogásuk esetén kegyetlen bánásmód vár rájuk. Ezért „fegyverhasználatuk jogos, igazságos ellenállás.” Ezzel szemben „törvénytelen a fegyveres fellépés /nevezetesen a rendőri fegyverhasználat/.” Ez a megállapítás önmagában hordja az eljárás koncepciój jellegét, noha a későbbi felmentés nem ezen a tényen, hanem azon alapul, hogy Kristóf László nem ölt embert és részese sem volt emberölésnek.

III. fejezet: 2006 március 6.

Magyar Ferencné, sz. Kristóf Eszter, Kristóf László I. rendű terhelt testvére Budapesten, 2005-10-12-én nyújtott be felülvizsgálati indítványt az alapügyben eljárás bíróságok határozatai ellen. Az indítvány szerint törvénytelen, a korabeli büntető anyagi jogi rendelkezéseket megsértve állapították meg Kristóf László I. rendű terhelt bűnösségét a terhére rótt bűntettekben.

Az indítvány szerint: „Elsődlegesen kérem, hogy a t. Legfelsőbb Bíróság Kristóf László v. csendőr nyomozó törzsőrmestertaz ellene emelt vád alól, amely szerint a vádlott elkövette a BHÖ. 82. pont (e) alpontjában foglalt, emberek törvénytelen kivégzésével és megkínzásával elkövetett háborús bűntettet; elkövette a BHÖ.218.pont(1) bekezdésében foglalt fogolyszökés bűntettét mentse fel a Be.331.§ (1) bekezdése alapján azért, mert nem követett el bűncselekményt, a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítására a büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény 1.§ (3) bekezdése megsértésével, a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény 180.§ b. és d. pontjának törvénytörő mellőzésével, a

BHÖ 218.pont (1) bekezdés rendelkezése megsértésével került sor.” (Felülvizsgálati indítvány, a továbbiakban F.I.)

Az indítvány másodlagosan a büntetés enyhítését indítványozta arra az esetre, ha a felmentésre irányuló kérelmet nem teljesítik. Kifejtette, hogy Kristóf László és társai a Ságvári Endre elfogása érdekében kifejtett tevékenységüket hivatali működésükből eredő kötelezettségüket ellátva, parancsra fejtették ki; a fegyverhasználatuk is jogszerű volt. Az indítvány cáfolta az 1959-es ítélet megállapítását és koncepcionális alapját, egyben a koncepciók jelleg bizonyítékát: „A munkásmozgalom tagjai és más üldözöttek tisztában voltak azzal, hogy elfogásuk esetén durva bántalmazás, megkínzás, esetleg halál vár rájuk. Ezért esetleges fegyverhasználatuk jogos, igazságos ellenállás. Az ilyen magatartással szemben pedig törvénytelen a fegyveres fellépés /nevezetesen a rendőrfegyverhasználat/.” (idézi L.B.) Rámutatott, hogy „ez az okfejtés akkor lenne igaz, ha 1944-ben Magyarországon a jogrendnek semmilyen formája nem érvényesült volna, ha a vádlottak magatartását nem jogszabályok előírásai szabták volna meg, ha a vádlottak formálisan sem minősültek volna a közhatalom gyakorlóinak. Semmilyen joggyakorlat nem minősíthet általános érvénnyel jogos ellenállásnak valamely magatartást egy a jogrend alapján lévő magatartással szemben, mert akkor ez utóbbit általános érvénnyel jogellenesnek kellene tekinteni, ami logikai és jogi lehetetlenség. Jellemző, hogy a törvényhozó is szükségesnek tartja az emberek törvénytelen kivégzése és megkínzása tényállási elemet, ezzel is jelezve, hogy a büntetendő magatartásokat egy jogrend jelenidejű szabályaihoz (a valamilyen szintű törvényességhez) kell mérni. A büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény 1.§ (3) bekezdése szerint „Büntett az a társadalomra veszélyes cselekmény, amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli.” Az eljáró bíróságok olyan cselekmény miatt állapították meg büntetőjogi felelősséget, amely társadalomra veszélyességet és jogellenességet kizáró ok megléte miatt nem volt a társadalomra veszélyes azaz jogellenes” (felülvizsgálati indítvány).

A Legfelsőbb Bíróság 2006-os ítélete szerint „A Katonai Főügyészség a felülvizsgálati indítványban foglaltak egy részével egyetértett. Az átiratában és a képviselője által a nyilvános ülésen kifejtettek szerint is az eljáró bíróságok téves következtetéssel állapították meg az I. rendű terhelt bűnösségét az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús büntetettben. Ezen túl azonban - nézete szerint - a sérelmezett határozatok nem sértik a büntető anyagi jog korabeli rendelkezéseit és a halálbüntetés kiszabása sem vitatható alappal. Mindezek alapján indítványozta, hogy a Legfelsőbb Bíróság az I. rendű terheltet az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús büntetett miatt emelt vád alól mentse fel, egyebekben pedig az alapügyben hozott határozatokat hatályukban tartsa fenn.” /Bf.VI.238/2005./L.B.) Ezt az indítványát a nyilvános ülésen fenntartotta.

2006-01-31.-én előterjesztett érdemi nyilatkozatában az indítványozó pontosította indítványát, figyelemmel a Katonai Főügyészségnek a minősítés megváltoztatását, de a kiszabott büntetés érintetlenül hagyását célzó indítványára:

„1. Ismerve a felülvizsgálati eljárás szabályait, jogi és erkölcsi megfontolás alapján ugyanazt a jogi és erkölcsi álláspontot képviseljük, amelyet az alapügyben eljáró védő és Kristóf László perbeszédeiben és beadványaiban képviselt. Kérjük a vádlott felmentését valamennyi, bűnösséget megállapító ítélet tárgyává tett bűncselekmény vádja alól.

2. Egyebek mellett nem helytálló a nyilatkozat abban a részében, amely szerint „az I. r. terhelttel szemben kiszabott fő- és mellékbüntetés nem tekinthető törvénysértőnek.”

Hivatkozott arra, hogy az irányadó tényállásból nem állapítható meg, hogy a név szerint is megjelölt négy személy „megkínzása” „milyen súlyú, mértékű” volt, elért-e azt a szintet, amely szükséges a szóban levő háborús bűncselekmény megállapíthatóságához.

A fogolyszökés pedig szerinte azért nem róható az I. rendű terhelt terhére, mert nem volt szabályszerű őrizetben, ha pedig igen, akkor e tekintetben tévedésben volt.

A védő (egyben az indítványozó jogi képviselője) a nyilvános ülésen szóban is kiterjesztette a felülvizsgálati indítványt. E szerint az I. rendű terhelt bűnösségének megállapítása a hatósági közeg ellen elkövetett erőszak büntetében is törvénysértően történt, mivel az I. rendű terhelt e körben is - a büntethetőséget kizáró - tévedésben volt. Ezért indítványozta a megtámadott határozat hatályon kívül helyezését és Kristóf László I. rendű vádlott felmentését az ellene emelt vádak alól.

Tanácskozás után a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a Budapesten, 2006. március hó 6. napján tartott nyilvános ülésen meghozta a következő ítéletet:

A háborús büntett és más bűncselekmények miatt Kristóf László és társai ellen folyamatban volt büntető ügyben a Kristóf László I. rendű terhelt testvére által benyújtott felülvizsgálati indítvány elbírálása során a Budapesti Katonai Bíróság B.I. 065/1959. számú és a Legfelsőbb Bíróság Katf.Kt. 094/1959. számú **ítéletét a Kristóf László I. rendű terheltre vonatkozó részében hatályon kívül helyezi. Kristóf László I. rendű terheltet az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús büntett miatt emelt vád alól felmenti**; az emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús büntettként értékelt cselekményeket 4 rendbeli hivatali hatalommal visszaélés büntetének minősíti, s az emiatt, valamint a fogolyszökés büntette és hatósági közeg elleni erőszak büntette miatt indított büntetőeljárást megszünteti. A felülvizsgálati eljárás során felmerült 9000 /kilencezer/ forint bűnügyi költséget az állam viseli. Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.”

Az ítélet indokolása megállapítja,

-hogy a felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslati eljárás, amelyben lényegesen szűkebb körű az érdemi vizsgálat lehetősége, mint a rendes jogorvoslati eljárásban;

-hogy Büntető eljárási törvény 405. és 406. §-a kimerítően felsorolja azokat az okokat, melyek alapján sor kerülhet a jogerős bírósági határozatok felülvizsgálatára ;

-hogy a Be 420. §-a /1/ bekezdése értelmében a felülvizsgálati eljárásban a jogerős határozatban megállapított tényállás az irányadó. A tényállás tévedései, pontatlanságai nem küszöbölhetők ki, a tényállás nem módosítható, a felülbírálat annak alapján kell megtörténni.

A Legfelsőbb bíróság megállapította, hogy „a felülvizsgálat tárgyát képező ítéletek szerkesztéséből, egyes megfogalmazásaiból, a bizonyítékok értékelése és a jogi indokolás során írt okfejtésekből az eljárás koncepciói vonásai egyértelműen felismerhetők.” Ugyanakkor a sérelmezett ítéletek koncepciói elemei, felülvizsgálati eljárásban, az idézett törvényi rendelkezésekre tekintettel, nem voltak kiküszöbölhetők.” Hozzátehetjük: kivételes, nem általános helyzet az, hogy ilyen körülmények között is törvényes ítélet hozható. (Az esetek nagyobb részében a történeti tényállás koholt valótlanosságai, amelyek akár a hamis tanúvallomások, akár a tényállásnak a hatóság által való eltorzítása, megváltoztatása miatt keletkeznek, nem küszöbölhetők ki, s egy bűncselekményi tényálláshoz igazított történeti tényállás utóbb lehetetlenné teheti a törvényes ítélet meghozatalát.)

A Legfelsőbb Bíróság megállapította továbbá, hogy „A felülvizsgálati indítvány abban a részében, mely szerint az eljáró bíróságok a büntető anyagi jogi rendelkezéseket megsértve állapították meg az I. rendű terhelt bűnösségét az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntettben teljes egészében alapos.” A felülvizsgálati indítvány elbírálása a megtámadott határozatok meghozatala idején hatályos jogszabályok alapján történt. /Be 420. §-a /2/ bekezdése/ Ezt a bűncselekményt (BHÖ 82. pontja e/ alpontja - korábban 81/1945. /II.5./ ME. sz. R. 11. pontja f/ alpontja -) az követte el, aki általában akár belföldön, akár külföldön felbujtója, tettese vagy részese volt emberek törvénytelen kivégzésének. A korabeli ítélkezési gyakorlat egy ember megölését is e bűncselekmény körébe vonta, ha a törvényi tényállás további elemei hiánytalanul megvalósultak. A háborús bűntettek megállapíthatósága szempontjából mindig vizsgálni kellett a célzatot, mely feltétlenül a tényállás eleme a szóban levő bűncselekményeknek, hogy azokat a háborús célkitűzések érdekében, vagy azokkal kapcsolatban kövessék el.

Az I. rendű terheltnek a Ságvári Endrével szemben tett intézkedés során kifejtett magatartása több okból sem volt értékelhető bűncselekményként.

1./ Kristóf László I. rendű terhelt és a vele együtt intézkedő csendőrök mindenben a korabeli jogszabályoknak megfelelően, tehát nem „törvénytelenül” jártak el. Ságvári Endre körözés alatt állt, az ellene indított eljárás alapját az 1921. évi III. tc. képezte. A tc.1.§-a értelmében „aki az állam és társadalom rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez vagy vezet bűntettet követ el és öt évig terjedő fegyházzal büntetendő”. E rendelkezés alapján **a korabeli államhatalom mind a baloldali, mind a jobboldali szélsőséges mozgalmakkal szemben eljár.** Kristóf László

társaival együtt ilyen jogszabályi háttéren nyugvó, két ízben megerősített előjárói parancs alapján intézkedett. Ebben a helyzetben az eljáró hatóságok eljárása az intézkedés során törvényes volt. Az intézkedő személyek az ezt követő események, a fegyverhasználat során is betartották a rájuk, illetve eljárásukra vonatkozó előírásokat, rendelkezéseket. „Az irányadó tények szerint Ságvári Endre a szabályszerű intézkedésnek ellenszegült, lőfegyvert vett elő és azzal több lövést adott le, s az egyik csendőrnek halálos sérülést okozott. A csendőrök fegyverhasználati jogát a „Szervezeti és Szolgálati Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára” szabályozta. Ennek 49. §-a 330. pontja értelmében a szolgálatban álló csendőr a fegyverét jogosult mindenki ellen használni, aki őt tettelesen megtámadja, vagy támadással veszélyesen fenyegeti. Ugyanezen szabályzat szerint a szolgálatban álló csendőr köteles a fegyverét használni akkor is, ha másnak közvetlenül, jogtalanul és súlyosan veszélyeztetett életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát másként megvédeni nem lehet, vagy ha valaki a csendőrt szolgálati ténykedésében a fegyverhasználatból való fenyegetés dacára tettelesen akadályozza és az ellenszegülést másként megtörni nem lehet.

Az 1932. évi XIII. tc. 1.§-a /1/ bekezdése értelmében a rendőrség fegyverviselésre jogosult tagja vagy közege hivatásának jogszerű teljesítése közben fegyvert használni jogosult (4./pont), ha a súlyos bűncselekmény elkövetésével gyanúsított vagy emiatt elítélt egyén kézre kerítése fegyverhasználat nélkül nem látszik lehetségesnek. Az irányadó tényállás szerint Kristóf László I. rendű terhelt fegyvert nem is használt. A fentiek kifejtése azért szükséges, mert abból levonható, hogy az intézkedés egésze - a többi csendőr fegyverhasználatára is kiterjedően – szabályszerű és törvényes volt.

2./ Kristóf László I. rendű terhelt ezen “bűncselekmény” miatti bűnösségének megállapítására a büntető anyagi jog alapvető általános tételei szerint törvénysértően került sor. A szóban levő háborús büntett elkövetője az lehetett aki “felbujtója, tettese vagy részese volt emberek törvénytelen kivégzésének”. Továbbá, a tényállás szerint, amikor Cselényi Antal az utcán lelőtte Ságvári Endrét, Kristóf László a cukrászda padozatán feküdt sérülten. Az utcán történeteknek bármilyen „részese”, sőt észlelője sem volt. A korabeli büntetőjogi szabály /1878. évi V. tc./ szerint tettes az, aki valamely törvényes tényálladék egészét vagy egy részét megvalósítja, vagy a bűncselekmény véghezvitele céljából büntetés alá eső előkészületi cselekményt visz végbe. Az elbíráláskor hatályos 1950. évi LL. tv. /Btá./ 20. §-a /1/ bekezdése értelmében tettes az, aki a büntettnak a törvényben meghatározott tényállását egészben vagy részben megvalósítja. A részesség két típusa a felbujtás és a bűnsegély. A Btá. 20. §-a /2/ bekezdése szerint felbujtó az, aki más bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír, bűnsegéd pedig az /Btá.20. §-a /3/ bekezdése/ aki másnak a bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt. Az idézett törvényi rendelkezések alapján belátható, hogy Kristóf László tettese nem lehetett a Ságvári Endre lelövésével esetleg megvalósult bármely bűncselekménynek, de még részese sem, mivel a felbujtónak a tettes szándékát kiváltó, a bűnsegédnek pedig legalább a tettes szándékát erősítő magatartást kell tanúsítania.

Összegezve az eddig leírtakat:

Kristóf László ez esetben megvalósított cselekménye - a többi eljáró csendőr esetleges felelősségétől függetlenül is - nem valósított meg bűncselekményt, elítélésére a büntető anyagi jogi rendelkezések megsértésével került sor.” (L.B.)

Az eljáró bíróságok a korabeli büntető anyagi jogi rendelkezéseket megsértve állapították meg a terhelt bűnösségét “az emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús bűntettben”, a “fogolyszökés bűntettében” és a “hatósági közeg elleni erőszak bűntettében” is.

„Az irányadó tények szerint Kristóf László közelebbről meg nem határozott helyen és időben részt vett négy, név szerint is megnevezett személy bántalmazásában, kínzásában. A tényállás más része szerint (12. oldal utolsó bekezdése) ezt állítólag másokkal együtt, vallomás kicsikarása érdekében tette. Ezt a cselekményt az eljáró bíróságok tévesen minősítették a BHÖ 82. pontja e/ alpontja szerinti “emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús bűntettnek.”

A védő indítványában felhívtam a figyelmet arra, hogy adott esetben mérlegelendő és eldöntendő az eset körülményei, a vallatás célja és az okozott megpróbáltatás súlya alapján, hogy az “törvényellenes kényszereszköz alkalmazása vagy alkalmaztatása által elkövetett, öt évig terjedhető börtönnel büntetendő hivatali hatalommal való visszaélés” (BHÖ. 128. 1878. évi V. tv. 477.§.), vagy a halállal büntethető, “emberek törvénytelen megkínzásával elkövetett háborús bűntett” (BHÖ.82.e. 1945. évi VII. tv. 81/1945.(II.5.) M. E. sz .r. 11.§ 5. pont) volt-e.

A Legfelsőbb Bíróság rámutatott:

„A háborús bűntettek - mint erről már volt szó - akkor valósultak meg, ha a cselekmény és a háborús célok közötti összefüggés kimutatható volt, azt a háborús célkitűzések érdekében vagy azokkal kapcsolatban követték el. Az ítéletek indokolásából levonható, hogy a bántalmazott, megkínzott négy személy a baloldali mozgalom tagja volt, az eljárás alá vonásuk tehát nem volt mentes politikai jellegű megfontolásoktól. A meglehetősen hézagos tényállás alapján azonban nem állapítható meg, hogy Kristóf László és társai magatartását háborús célkitűzések irányították. Ez a cselekmény azonban bűncselekmény volt. Megvalósította ugyanis az 1878. évi te. /Csemegi Kódex/ 477. §-ában meghatározott hivatali hatalommal visszaélés bűntettét, amelyet az a közhivatalnok követett el, aki azon célból, hogy vádlottól, tanútól vagy szakértőtől vallomást csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz vagy alkalmaztat /kényszervallatás/. E bűncselekmény büntetési tétele öt évig terjedő börtönbüntetés volt.

A cselekmény téves jogi minősítése törvénysértő jogkövetkezményekre vezetett; az eljáró bíróságok nem vizsgálták meg, hogy e cselekmények büntethetősége az elbírálás idejére nem

szűnt-e meg. Az 1878. évi V. tc. 105. §-a 3. pontja értelmében az elévülés kizárja a bűnvádi eljárás megindítását, mégpedig öt év elteltével, ha a büntettre öt évi, vagy annál rövidebb tartamú szabadságvesztést ír elő a törvény. Hasonló rendelkezést tartalmaz az elbíráláskor hatályos Bt. 25. §-a b/ pontja, mely szerint az elévülés megszünteti az elkövető büntethetőségét egyéb - tíz évet meg nem haladó börtönnel büntetendő - büntett esetében az arra megállapított szabadságvesztés legmagasabb tartamának megfelelő idő, de legalább három év elteltével. Megállapítható tehát az elkövetési időre /1944. nyara/ tekintettel, hogy Kristóf László büntethetősége e cselekmény miatt 1949. nyarán megszűnt. A bíróságok akkor jártak volna el törvényesen, ha az e cselekmény miatt indított büntetőeljárást a korabeli Bp. /1951. évi III. törvény/ 175. §-a /3/ bekezdése a/ pontja alapján megszüntették volna.

A felülvizsgálati indítvány érvelésével szemben az eljáró bíróságok abban nem tévedtek, hogy megállapították: Kristóf László I. rendű terhelt elkövette a BHÖ 218. §-a /1/ bekezdésében meghatározott fogolyszökés büntettét és a BHÖ 96. §-a /2/ bekezdésében meghatározott hatósági közeg elleni erőszak büntettét. Az irányadó - és a felülvizsgálati eljárásban nem vitatható - tények szerint Kristóf László I. rendű terhelt hatósági őrizetből szökött meg, és ennek sikere érdekében az intézkedő rendőrt bántalmazta. A felülvizsgálati indítványban foglaltakkal szemben a büntethetőséget kizáró tévedés sem írható a javára. A tényállás egyértelmű: a rendőr közölte vele, hogy őrizetbe veszi, és az sem kérdéses, hogy tudta, az intézkedő személy rendőr, tehát hatósági közeg /hivatalos személy/. Az I. rendű terhelt bűnösségének kimondására - ennek ellenére - e körben is törvénytörően került sor. Az eljáró bíróságok nem vizsgálták az eset körülményeit, súlyát, holott ez a korabeli jogszabályok és ítélkezési gyakorlat szerint sem volt mellőzhető. A BHÖ 56. §-a előírta, hogy „ha az elkövetett büntett - az eset összes körülményeinek mérlegelése alapján - olyan csekély jelentőségűnek mutatkozik, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés is szükségtelen, a bűnösség megállapítását és a büntetés kiszabását mellőzni kell”.

Kristóf László I. rendű terhelt a háború befejezése után beilleszkedett a társadalomba, jogkövető magatartást tanúsított. Kellő alappal vélhette, hogy tizennégy év eltelté után már nem vonják felelősségre - az általa egyébként jogszerűnek tartott - cselekményei miatt. Ebben a helyzetben került sor 1958-ban a rendőri intézkedésre. Tisztában volt azzal, - a már addig lezárt eljárások ismeretében - hogy a Ságvári Endre ellen foganatosított intézkedésben való részvétele miatt igen súlyos következményekre számíthat. Ezt figyelembe véve a magatartása: a menekülés és az annak sikere érdekében elkövetett cselekmény, a rendőr kisebb súlyú bántalmazása, ha bűncselekményt is valósított meg, olyan csekély súlyú, jelentőségű volt, hogy nem igényelte a bűnösség megállapítását és büntetés kiszabását. Az e cselekmények miatt indított büntetőeljárást a Bp.175.§-a /3/ bekezdése d/ pontja alapján meg kellett volna szüntetni.

A Legfelsőbb Bíróság - a kifejtettekre tekintettel - a megtámadott határozatok Kristóf László I. rendű terheltre vonatkozó részét a Be 425. §-a alapján hatályon kívül helyezte és a Be

426. §-a /1/ bekezdése a/ pontja alapján maga hozott a törvénynek megfelelő határozatot. Kristóf László I. rendű terheltet az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntett miatt emelt vád alól - bűncselekmény elkövetése hiányában - a Be 331. §-a /1/ bekezdése alapján felmentette, a további bűncselekmények miatt indított büntetőeljárást pedig - a határozatban megjelölt jogszabályok alapján - megszüntette.

Az ügy sajátosságaira tekintettel le kell szögezni: a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálata kizárólag a büntetőjogi megítélésre terjed ki és semmiben sem érintette az elbírálás tárgyát képező események történelmi, politikai értékelését. Ságvári Endre személyiségének, történelmi szerepének vizsgálata illetve méltatása nem a bíróságra, hanem a történészekre tartozik. Eddig a Legfelsőbb Bíróság ítélete.

IV. Fejezet. Megjegyzések és következtetések.

A Kristóf ügy elkerülhetlenné teszi a népbírói jog és a népbírói joggyakorlat újra szemügyre vételét, a népbírói és általában a pártállami büntető ítélkezéshez való viszonyunk újragondolását, a Ságvári Endre személyével kapcsolatos, adott ügyben adódó megfontolásokat, a per visszhangjának értékelését, különös tekintettel a legitimitás és legalitás, azaz a hatalom elfogadottsága és a szabálykövetés kapcsolatára.

A felülvizsgált ítéletek a népbírói jog alapján, abban meghatározott tényállás mérlegelésével születtek. Az emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett háborús bűntett vádja a Hatályos Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása, BHÖ. 82. e.pont az 1945. évi VII. törvénnyel törvényerőre emelt, az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelettel, valamint az 1947. évi XXXIV. törvénnyel módosított és kiegészített 81/1945. (II. 5.) ME rendelet (a továbbiakban: Nbr.) (Nbr. 11.§ 5. pont) alapul. Ezek a szabályok a második világháború után határozott erkölcsi és politikai igénnyel születtek meg, mondjuk ki nyíltan: az **erkölcsi és politikai megtorlás, elégtételszerzés célja vezette őket.**

A népbíráskodás eljárási és szervezeti viszonyai, amelyekben pártok által küldött személyek, s túlnyomó arányú laikus elem határozott élet-halál fölött egy **politikai gyűlölettel és történelmi bosszúvágytól áthatott csoportok által uralt társadalomban, idegen katonai megszállás alatt, a Szovjetunió jelentős befolyását érvényesítő és képviselő önkényuralmi kommunista párt dominanciájával,** ezen szervezeti és eljárási keretek önmagukban, a régi büntetőjog trónfosztása nélkül is súlyos aránytalanságok és igazságtalanságok okozói lettek volna. Félretették, mellőzték a klasszikus büntetőjog szabályát, a *nullum crimen sine lege* elvét, melynek értelmében **kizárólag az elkövetése idején hatályos törvény által bűncselekménynek nyilvánított magatartás büntethető,** kiegészítve a *nulla poena sine lege* szabályával, amely szerint **csak az elkövetéskor törvényben meghatározott büntetéssel sújtható a cselekmény elkövetője.** Ezeket a szabályokat megmérte a jelen alkotmányosság mércéjével – valójában már a második világháború után is jól ismert elvek szerint – a magyarországi Alkotmánybíróság,

amely 2/1994. (I. 14.) AB határozatában megállapította, hogy a Nbr.11. §-ának 1-4. pontja és 6. pontja, továbbá 13. §-ának 1. és 3-7. pontja alkotmányellenes, ezért azokat megsemmisítette, nem érintve a 11.§ 5.pontját, melynek alapján Kristóf Lászlót elítélték. Elrendelte az alkotmányellenes törvényi rendelkezések alapján, jogerős határozattal 1989. október 23-a után lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát, amennyiben az elítélt még nem mentesült a hátrányos jogkövetkezmények alól. Kimondta : „, a Nbr. 11-14. §-ai a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvét, a visszaható hatály tilalmát már a klasszikus, a liberális, demokratikus állam büntetőjogában kialakult tartalmában is sértik. Ennek lényege az az államot terhelő közjogi, alkotmányos kötelezettség, hogy büntetőhatalma gyakorlásának alapfeltételeit törvényben rögzítse: az egyén büntetőjogi felelősséggel csak olyan cselekményekért tartozik, amelyeket elkövetésekor a törvény már bűncselekménynek nyilvánított, és olyan büntetéssel sújtható, amelyet a törvény az elkövetéskor kilátásba helyezett. Ettől eltérés csak az enyhébb elbírálás irányában lehetséges.”

Az Nbr. megalkotására, ezen belül a visszaható hatályú büntető jogalkotásra a magyar államnak nem volt nemzetközi jogi értelemben vett kötelezettsége. A fegyverszüneti egyezményből önmagából fakadó jogi kötelezettség csupán a háborús bűnösök büntetőjogi felelősségre vonására vonatkozott, a felelősségre vonás mikéntje: a visszaható hatályú büntető jogalkotás, a tényállási elemek és a büntetések meghatározása, a különbíróóságok felállítása formailag a magyar állam „szuverén” döntése volt. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az Nbr. 11. § 5. pontja és 13. § 2. pontja nem alkotmányellenes, mivel a nemzetközi büntetőjogban is kriminalizált magatartásokat tartalmaznak. Az Nbr. 11. és 13. §-ának többi rendelkezése azonban az elkövetőre hátrányosan visszaható hatályú büntető jogalkotás és jogalkalmazás alkotmányos tilalmát nemzetközi bűncselekményeknek nem tekinthető magatartások tekintetében sérti...

Az idézett határozatból két alapvető következtetés adódik. Az egyik: a népbíróági jog tartalmilag a megállapított komoly fogyatékoságokban szenvedett keletkezésétől fogva, **akkor is jól ismert büntetőjogi elveket sértettek meg politikai és erkölcsi megfontolások alapján.**

A másik következtetés az, hogy ezen komoly fogyatékoságok, a joggyakorlatra közvetlenül ható jogelvi sérelmek következményeit az AB még a törvény által lehetővé tett szűk körben sem állapította meg, hiszen döntése alapján kizárólag az 1989 október 23-án (a népbíróági jog létrehozása után több, mint negyven évvel) még be nem fejezett ügyek felülvizsgálata lehetséges.

Lényeges alkotmánybíróági megállapítás az is, hogy „a háborús bűntettek miatti elítéléshez a kárpótlásból és a társadalombiztosítási helyzet rendezéséből kizáró jogszabályi rendelkezések indokoltságának értékeléséhez a népbíróági ítélezési gyakorlat történeti-jogi elemzése szükséges. Ennek kereteit a jogalkotásnak kell megteremtenie. Ez a háborús és

népellenes büntett miatt elítéltek helyzetének változatlanóságát sugallta azért, mert szervezeti, pénzügyi és jogi keretek szükségesek a népbírói gyakorlat történeti-jogi elemzéséhez, s még inkább a szükséges jogszabályok elveinek és szövegének kimunkálásához addig, amíg köztünk van az ítéletekkel érintettek igencsak megfogyatkozott serege. Tizenhat évvel a politikai rendszerváltozás kezdete óta nyoma sincsen olyan törekvésnek, hogy legalább a legkisebb súlyú büntettek miatt elítéltek, így például az öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel sújtottak elítélését semmisnek nyilvánítanák vagy a könnyebb felülvizsgálat lehetőségét megnyitnák. Kristóf László pere jó példa arra, hogy mennyire **visszás és igazságtalan helyzet az, hogy a kommunista önkényuralomban meghozott ítéletek felülvizsgálata semmiben nem különbözik valamely jelenkori ítélet felülvizsgálatától: mindkettőre érvényes a jogállami vélelem, amely helyesnek tartja a jogerős ítéletet mindaddig, amíg annak törvénysértő mivoltát, igen nehéz feltételeket teljesítve be nem bizonyítják, nem valószínűsítik a törvényben jogosultak.** Az ítélet indokolása jól érzékelteti a súlyos nehézséget. Hiszen a megtámadott ítélet történeti tényállása kötelező a felülvizsgálati eljárásban eljáró bíróságra, a tényállás csak új tényre vagy bizonyítékra hivatkozással, perújítási eljárásban támadható, új tény félévszázados ügyben nagyon nehezen található. Új bizonyíték nélkül nem lehet a bármilyen rosszul megállapított tényállást, az ítéletben leírt történetet megváltoztatni. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy „a felülvizsgálat tárgyát képező ítéletek szerkesztéséből, egyes megfogalmazásaiból, a bizonyítékok értékelése és a jogi indokolás során írt okfejtésekből az eljárás koncepciói vonásai egyértelműen felismerhetők.” Ugyanakkor a sérelmezett ítéletek koncepciói elemei, felülvizsgálati eljárásban, az idézett törvényi rendelkezésekre tekintettel, nem voltak kiküszöbölhetőek. Hozzátehetjük: kivételes, nem általános helyzet az, hogy ilyen körülmények között is törvényes ítélet hozható.

Az esetek nagyobb részében a történeti tényállás koholt valótlanosságai, amelyek akár a hamis tanúvallomások, akár a tényállásnak a hatóság által való eltorzítása, megváltoztatása miatt keletkeznek, nem küszöbölhetőek ki, s egy bűncselekményi törvényi tényálláshoz hamisított történeti tényállás utóbb lehetetlenné teheti a törvényességet helyreállító ítélet meghozatalát. Ezért a történelmi múltban keletkezett, önkényuralmi társadalmi környezetben hozott ítéletek felülvizsgálatára sajátos eljárási szabályok szükségesek, olyanok, amelyek megkönnyítik a bíró tevékenységét. Ebben a körben lehetővé kell tenni, hogy a bíró az iratok tartalma alapján, megfelelő következtetéssel tényállást állapíthasson meg akkor, ha bizonyos feltételeknek nem felel meg a megtámadott ítélet történeti tényállása, azaz, akár az emberi gondolkodás szabályai, akár az általános élettapasztalat, akár a köztudomású vagy hivatalos tudomást jelentő tények alapján más tényállás állapítható meg. Bizonyos együttesen meglévő körülmények, így pontosan meghatározott politikai nyomozószerv eljárása, meghatározott súlyú büntetés esetén lehetővé kellene tenni a felülvizsgálatot. Az elítéltek és ügyek ezen körének pontos ismérvek szerint való meghatározása, a jelenkori és a történeti (példaképpen az 1990. május 2. az új, szabadon választott országgyűlés első ülésnapja előtt és után befejezett) ügyek megkülönböztetése a jogi szabályozásban megoldható orvoslást nyújtana számos múltbéli jogsérelemre.

V. Fejezet. Ellenvélemények.

Vizsgáljuk meg a Kristóf per kritikuszainak néhány szempontját. Előrebocsátjuk, hogy az érdeklődő közvélemény és a jogász szakma részéről megnyugvással fogadták az ítéletet, mint a pártatlan, alkotmányos jogállami jogalkalmazás jelentős eseményét.

Ellenvetést egy kisebb csoport részéről jelenítettek meg. Ennek egyik alaptétele szerint az ítélet sérti dr. Ságvári Endre kommunista-zsidó antifasiszta emlékét, „hősies kiállítását”, mert a csendőrökkel szembeni ellenállását jogtalanná teszi.

A másik állítás szerint „Ezzel az ítélettel a Magyar Köztársaság – ha tetszik, ha nem – megszakította a kontinuitást az 1946-ban megalapított második köztársasággal, amely azon a föltevésen nyugodott, hogy a parlamentben (és általában a közéletben) képviselt irányzatok a kommunistáktól a konzervatív katolikusokig összetartoznak, amennyiben antifasiszták, antihitleristák, sőt: elvetik a latifundiumok és a szoldateszka ‘történelmi’ Magyarországának hagyományát, amely hagyomány nyílegyenesen vezetett az 1944-i mélyponthoz.”

A harmadik, s egyedül jogászai érvelés szerint „a XX. Század legelismertebb jogfilozófusának és büntetőjogásának, Gustav Radbruchnak a munkássága nyomán ismert és alkalmazott a törvényes jogtalanság vagy törvénybe foglalt jogtalanság (gesetzliches Unrecht) kategóriája, amelyet különösen a második világháború utáni felelősségre vonások során alkalmaztak. E szerint a formailag hatályos jognak vannak olyan normái, amelyek oly mértékben illegitímek, igazságtalanok, ellentétesek az emberi jogokkal, hogy jogi minőségük is hiányzik, ezért azokat a demokratikus jogállam bíróságai az elkövetéskor hatályos jog alkalmazása során nem vehetik figyelembe. E vélemény szerint 1944. március 19-én megszűnt a magyar állam szuverenitása, ezzel a kormányzat legitimitása, és ennek következtében csorbult a magyar jogrend legalitása is. Ezen érvelés szerint a 1921. III. tc.-re való hivatkozás kapcsán - amely jogszabály az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos fölforgatására irányuló cselekményeket rendelte büntetni - a bíróság nem vette figyelembe, hogy 1944 nyarán nem létezett az állam és társadalom törvényes rendje, így annak védelméről sem lehetett szó.”

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma - az eddigi gyakorlatban ismeretlen módon – válaszolt a bíráló véleményekre. Nyomatékosan hangsúlyozta, hogy „a bíróságnak nem feladata történelmi események értékelése és megítélése, de nem feladata a politikai mozgalmak által vállalt ideológiáknak, célkitűzéseknek, illetve azok hasznosságának vagy kárhóztatható jellegének minősítése sem. Ez utóbbiak a büntetőjogon kívüli tárgykörök és szempontok, amelyek nem a bíróságra, hanem elsősorban a történészekre tartoznak. Ezzel összefüggésben mutatott rá az indoklás arra is, hogy Kristóf László volt csendőr törzsőrmester ügyét kizárólag szakmai szempontok alapján, büntetőügyként vizsgálta a Legfelsőbb Bíróság, az eljárásra irányadó szabályok szerint: tekintettel az elkövetéskor és az elbíráláskor hatályos

jogszabályokra.” Megállapítja : „.. Ságvári Endre nem volt jogos védelmi helyzetben, amikor pisztolyt rántott, mert a jogos védelem - abban az időben is - csak a személy ellen intézett vagy azt fenyegető ‘jogtalan és közvetlen’ támadás elhárítására volt igénybe vehető. Vele szemben pedig jogszerű hatósági intézkedés történt. „

Kőszeg Ferenc, a liberális jogvédelem vezéregyénisége írja : ”..... azt, hogy azzal szemben, aki fegyverrel támad az intézkedő rendőrré, a fegyverhasználat jogszerű, a legelszántabb jogvédő sem kifogásolhatja. Ebben az összefüggésben, az intézkedő csendőr szemszögéből nincs jelentősége, hogy világtörténelmi értelemben Ságvárinak volt igaza. Ráadásul - mint a sajtóban ismertetett tényállásból kiderül - Ságvárit nem Kristóf László lőtte le, ellenkezőleg, Ságvári lőtt a csendőrré. A halálos ítélet tehát minden jogi alapot nélkülözött, kiszabása és végrehajtása justizmord volt, magyarul: jogi eszközökkel végrehajtott emberölés. Ebben az esetben tehát **nem Kristóf László, hanem a halálos ítéletét kiszabó bírók követtek el gyilkosságot.** Érdekes, hogy a nevüket egyetlen lap sem írta le. Pedig a vétkük sokszorta súlyosabb, mint a besúgóké. És ha az Alkotmánybíróság nem minősíti alkotmányellenesnek a szándékos emberölés és a halált okozó súlyos testi sértés (azaz a gyanúsított agyonverése) elévülési határidejének utólagos meghosszabbítását, akkor esetleg **a csendőr bíróinak kellett volna bíróság elé állniuk.**”

Az ítéletet bíráló, meglehetősen szűk, ámbár hangos kör véleményét kétnyelvű kiadványban is közreadta a Legfelsőbb Bíróság ítéletével és levelével, sajnálatosan mellőzve az említett Kőszeg Ferenc cikk és a jó logikájú, történeti ismereteket közlő Ungváry Krisztián korábban hivatkozott írásának, gondolatainak közlését.

Szükségesnek tartjuk néhány szempont megvilágítását.

1.) A Magyar Köztársaság az ítélettel sem meg nem erősítette, sem meg nem szakította a folyamatosságot az 1946-ban megalapított második köztársasággal, mert erre egy büntető ítélet nem alkalmas, s ilyen célja az eljárásnak nem lehetett.

A jelen magyar állam nem azon a politikai filozófiai föltevésen nyugszik, „hogy a parlamentben (és általában a közéletben) képviselt irányzatok a kommunistáktól a konzervatív katolikusokig összetartoznak, amennyiben antifasiszták, antihitleristák, sőt: elvetik a latifundiumok és a szoldateszka ‘történelmi’ Magyarországnak hagyományát”, mint TGM állítja, hanem a törvények uralmának feltétlen igényén, a demokratikus, alkotmányos jogállam alapelveinek érvényesítésén legalábbis követelményként. Az alaptörvény 2. § szerint „A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam... Senkinek a tevékenysége sem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetőleg kizárólagos birtoklására. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és egyben köteles fellépni.”

Ennek megfelelően a mai magyar állam ... alapelve a törvények uralma, az igazságosság és jogbiztonság összhangja alapján. Kétségtelen, hogy a jelenkori magyar állam késlekedik a magyarországi alkotmányos államrendszerekkel való folyamatosság ünnepléses

kinyilatkoztatásával. Ennek pótlására azonban egy büntető bírósági ítélet nem a legalkalmasabb, s ez nem is lehetett sem célja, sem következménye, különösen, ha olyan korszakban elkövetett cselekményt mértek meg büntetőjogilag, amely korszak, mint az idegen haderő által való megszállás időszaka, nem jellemezhető a legitimitás és szuverenitás teljességével.

2.) Nem helytálló az az állítás, mely szerint 1944-ben a „nem legitim jogrend legalitása részlegessé vált. Megmaradt a magánjog, a közlekedési szabályok és más politikailag közömbös jogszabályok legalitása, de megszűnt a politikai büntetőjog és az erőszakszervezetekre vonatkozó normák legalitása...” A törvényes rend nem szűnt meg, a legalitás ebben a korban sem szenvedhetett lényeges csorbát. Az erőszakszervezetekre vonatkozó normák legalitásának, azaz szabály jellegének megszűnése ezen szervezetek működésképtelenné válását, az állam teljes védtelenségét, az egész államrend és jogrend felbomlását jelentette volna. A felülvizsgálati eljárásban kifejtettük: „Az önkényuralmi rendszerek általában nem nélkülözik a jogszerűség egy bizonyos olyan mértékét, amely mellett érvényesülő jogrendről beszélhetünk, ugyanakkor nélkülözik a legitimitást, a valódi alkotmányos rendszerekben érvényesülő alapelvek érvényesülését, az alkotmányos jogállam ismérveit, a hatalom hitelességét és társadalmi elfogadottságát. Messzire vezetne annak vizsgálata, hogy az 1944-es megszállás utáni Magyarországon mind az államhatalom alacsony fokán lévő vádlottak, mind a formális hatalom csúcán lévő államfő, mint a hatalmi lépcső két szélső pólusa, még legitim viszonyok között nyerték el megbízatásukat, míg a jellegzetesen önkényuralmi rendszerekre nem ez a jellemző... Az önkényuralmi jogsértésekért való felelősség elveinek megállapítására, a legalitás és legitimitás kérdéseinek vizsgálatára 1991. február 14-én a miniszterelnök által felkért szakértői bizottság szakvéleménye összefoglalja a jogtudomány véleményét.”

A szakvélemény tömören szól a legitimitásról, a legalitásról, a kontinuitásról és a jogellenességről (jogtalanságról). Megállapításai megfelelnek a hagyományos felfogásnak, s a lényeges különbségek ellenére, a legitimitás közös hiányára tekintettel megfelelően alkalmazhatóak a kommunista önkényuralmat megelőző német birodalmi megszállás időszakára. A vélemény szerint „A hatalom legitimitációjának hiánya azonban nem jelenti a jog legalitásának hiányát. A jogot ugyanis lehet minősíteni, de létezését nem lehet valamely kritikai gondolattartalom (természetjog, joghelyességi maxima, igazság, erkölcs) igazolásától függővé tenni. E szerint az elviselhetetlen vagy elfogadhatatlan jog is jog, mert a jog a hatalom által létrehozott és szankcionált szabályrendszer.”

A kontinuitásról megállapítja: „A múlt rendszer joga tehát a Magyar Köztársaságban tovább él; sőt hatályosnak tekinthető számos 1949-et, 1945-öt megelőzően alkotott vagy akár múlt századi törvény is. Mindebből az következik, hogy a magyar jog – valószínűleg hosszú évszázadokra kiterjedően – folyamatosan egymásba kapcsolódó szabályok szövedéke. Az 1989–1990. években bekövetkezett rendszerváltozás, illetőleg államforma- és kormányforma-változás a kontinuitás keretében zajlott, mert nem volt olyan forradalom, mely a

múlt rendszer teljes intézményrendszerét és jogrendszerét annullálta volna.” Szerintünk azonban ez a folyamatosság nem azonos az alkotmányos jogfolytonossággal, ami a történelmileg létezett alkotmányos rendszerek folyamatosságát jelenti.”

A szakvélemény a jogellenességről (a jogtalanságról) megállapítja, hogy „A korábbi magyar jog legalitásából és a kontinuitásából következik, hogy egy cselekmény jogellenességét csak az elkövetés időpontjában hatályban volt jogszabályhoz képest lehet megállapítani... Ennek megfelelően a jogellenesség köre azokra a cselekményekre korlátozódik, amelyek végrehajtásuk időszakában (”pillanatában”), az akkor hatályban volt jogszabályokkal szemben álltak, azokat is sértették.”

A Szakvélemény magáért beszél, amikor kimondja, hogy valamely jogellenes cselekmény elkövetése az elkövetés időpontjában hatályos jogrend szerint vizsgálható, tehát formálisan **akkor van jogellenesség, ha korabeli jogi normába ütközik a cselekmény. Ez a megállapítás mutatis mutandis érvényes az 1944. március 19. - a német birodalmi megszállás- utáni időszakra is.** Régi jogelv a “törvénytértés jogot nem alapít” elve, amelyet félreértve egyesek tagadni próbálják az önkényuralmi jogalkotás kötelező szabályalkotó szerepét. Ez a jogelv azonban az alkotmányos jogszabály, törvény létrejöttét tagadja, de nem azt, hogy magatartási szabály, jogrend az önkényuralomban is van. Ezen önkényuralmi szabályok megszegőivel szemben intézkedő hatósági személyek terhére büncselekmény semmiképpen nem állapítható meg, mert ők a tételes jog szerint, tehát jogszerűen járnak el mind a bűnelkövetőkkel szemben, mind más esetben. Más kérdés az intézkedésnek vagy jogszabálynak ellenálló magatartásának későbbi, másik politikai rendszerben való megítélése. A jogrendszer szelektív, részleges legalitásának feltételezése azonban teljes jogbizonytalansághoz, anarchiához vezetne, mert az állam képviselői az államon kívüli megítélés szerint hol jogszerűen, hol jogtalanul eljáróknak, végső soron bűnelkövetőknek minősülnének általuk kiszámíthatatlan ismérvek szerint. Így a rablógyilkossal szemben eljárhatnának, a politikai jellegű büncselekmény miatt körözöttel szemben nem. Kérdés, hogy minden politikai büncselekmény vagy csak bizonyos elkövetői kör ill. politikai irányzat képviselői ellen létezne intézkedési tilalom, s utóbbi esetben hogyan tudná megítélni az állam képviselője, hogy adott esetben jogszerűen jár-e el? Csakhogy az ilyen, a nevében eljáróknak részleges védelmet nyújtó, őket ezért védtelenné tevő államot nem védenék meg, nem tudnák megvédeni tisztviselői és alkalmazottai, s mi több összeroppanna a nem üldözött büncselekmények miatt, ténylegesen megszűnne a törvényes rend, azaz a jogrend, nem üldöznék a köztörvényes bűnözőket sem, az állam alkalmatlanná válna társadalomszervező-védő szerepére. A részleges jogrendet érvényesítő állam ezért gyakorlatilag lehetetlenre irányuló, megvalósíthatatlan elképzelés.

Moór Gyula ugyanezt a véleményt fejti ki, amikor létezőnek tekinti a bitorló hatalom által teremtett jogviszonyokat. Ily módon teljesen megalapozatlan, az elfogadott korábbi és jelenkori jogi nézetekkel ellentétes, idézett állítás, miszerint „1944 nyarán nem létezett az állam

és társadalom törvényes rendje, így annak védelméről sem lehetett szó.” Az állam és társadalom törvényes rendje létezett 1944-ben és például 1958-ban is, jóllehet a két jogrend között lényeges különbségeket fedezhetnénk fel, nem feltétlenül az 1958-as jogrend javára mutató összehasonlítással. Ugyanakkor mindkét időpontban hiányzott az állam legitimitásának teljessége, eltérő okokból, lényeges különbségekkel. Mégis: élünk azzal a feltételezéssel mutatis mutandis, hogy egy körözött szabadságharcos 1958-ban hasonló körülmények között száll szembe kádárista rendőrök letartóztatási intézkedésével, s vele szemben használnak fegyvert úgy, mint 1944-ben Ságvári Endrével szemben. Ebben az esetben az eljáró rendőrök magatartása ugyanúgy nem minősülhetne bűncselekménynek, amint a Ságvárival szemben eljáró rendőr és csendőrnnyomozóké sem volt az, mert mindkét esetben jogszerű intézkedés és parancsteljesítés történt, tekintet nélkül arra, hogy milyen az intézkedők és a letartóztatandó személyek politikai és erkölcsi megítélése.

Tény, hogy a magyar királyi csendőrség és annak szabályzatai, így a Szolgálati Utasítás, nemkülönben az abban az időben hatályos büntetőjog legitim, alkotmányos viszonyok között jött létre, működött ill. alkalmazták hosszabb alkotmányos időszakon át, az eljáró rendőr és csendőrnnyomozók kiképzésüket és beosztásukat alkotmányos korszakban kapták, az államfő ugyancsak alkotmányosan nyerte el tisztségét. Kétségtelen tény volt az ország német birodalmi megszállása, de az is vitathatatlan volt, hogy a kormányzó esetenként képes volt legitim döntésekre, így a budapesti zsidónegyed deportálásának megakadályozására, s mi több, egy olyan kormány kinevezésére, amely egyes személyektől eltekintve alkalmas volt a megszállókkal szemben érvényesítendő fegyverszünetet előkészítő tárgyalásokra és megállapodásra, s a későbbi béketárgyalásokon sajnálatos módon fel sem vetődött, hogy az idegen nagyhatalmi megszállás alatt lévő ország felelőssége nem állapítható meg a háborús ténykedésekért. Ilyen, részlegesen szuverén állapotot jellemző ismérveket nem találunk az 1948-1989 közötti időszakban. Megállapíthatjuk, hogy a 2006-os felmentő ítélet ellen tiltakozók a politikai és erkölcsi ítékezés többször végzetesnek minősült feladatát kéri számon a Legfelsőbb Bíróságtól azon téveszme jegyében, hogy az ártatlan embert el kell ítélni és az ártatlanul elítéltet nem szabad felmenteni akkor, ha súlyosnak tartott politikai érdek, történetileg bizonyára létezett antifasiszta konszenzus ezt kívánja. Ezzel a pártállami pártos ítékezés legrosszabb hagyományainak folytatására buzdítanak.

3.) A kritikusok között az egyetlen jogász Radbruchra, a törvény feletti jog németországi, neves 1945 utáni hirtetőjére hivatkozó idézett érvelése az ártatlan ember felmentése ellen azért nem helytálló, mert a Kristóf ügyben nem volt olyan törvény vagy más szabály, amely az igazságosság legkisebb mértékét sem tartalmazta. Nem volt jog, amely ezért nem lett volna alkalmazható, mert az igazságossággal való ellentéte elviselhetetlen volt, hacsak a népbírói jogot számos okból nem tekintjük annak, ami viszont célja szerint kívül esik a jogfilozófus szerző szándékán, aki nem a jogtalanul elítélt és kivégzett emberrel szemben alkalmazott jogot méri meg az igazságosság mércéjével, s nem a törvénytelen, egy ember megölését jelentő ítélet

jogi alapjait támadja, hanem a justizmord áldozatának felmentését teszi abszurd módon éles bírálattá tárgyává.

Az előzőkből egyértelmű, hogy a Kristóf László felmentése elleni természetjogias érveléshez csupán két elem hiányzik: az adott ügyben – és nem az adott korszakban - érvényesülő igazságtalan jog és az igazságtalan ítélet.

4.) Végül foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel, hogy valamely hatósági intézkedés jogszerűségének megítélése szempontjából van-e jelentősége az intézkedés alá vont személyének, világnézetének, politikai céljainak. A válasz: ennek általában nincsen és esetünkben sincsen jelentősége. Ugyanakkor világosan kell látnunk, hogy Ságvári személyének a pártállami nyomozati és bírósági eljárásban meghatározó, a vele szemben intézkedőkre végzetes, mert bűnösségük megállapításában és a halálbüntetés kiszabásában döntő jelentősége volt. A koncepció, azaz koholt jelleg kulcskérdése ez. Egyetértünk azzal, s mi több, **fontosnak tartjuk, hogy a 2006-os ítélet nem foglalkozik történelmi és ideológiai kérdésekkel, s teljes mértékben helytállónak tartjuk Ságvári erkölcsi-politikai-történelmi megítélésének mellőzését.** Éppen ennek szellemében kifogásoljuk a LB idézett közleménye néhány megállapítását.

A közlemény Ságvári Endrével kapcsolatban megállapítja: „A sajtóvisszhangokból sajnálatos módon (ki tudja, milyen okból) elmaradt a tanácsvezető bírónak az a megjegyzése, mely szerint mindez "nem befolyásolja azt, hogy Ságvári Endre helytállása elvbarátainak megbecsülését, tiszteletét válthatta ki, és emberi bátorsága is kétségbevonhatatlan". Kérdés: mennyire tartozik egy büntető ítélet indokolásához egy ilyen, az írásba foglalt ítéletben nem szereplő megjegyzés, aminek valósága, azaz az elvbarátok ilyen-olyan véleménye nehezen ítéltető meg. Az előbbi kérdés még akkor is feltehető, ha feltételezzük, hogy a megjegyzés jól megfontoltan, éppen a politikai ítéletkezés vádjának elhárítását, bizonyos kedélyek megnyugtatósát célozta, a későbbiek ismeretében eredménytelenül. A benne lévő két állítás azonban nem csupán az elvbarátoké, hanem a Legfelsőbb Bíróságé: egyrészt Ságvári helytállása, másrészt az, hogy „emberi bátorsága kétségbevonhatatlan.” Hozzátehetjük, hogy helytállás és bátorság csakis erkölcsi alapon bírhat jelentőséggel, hiszen egy köztörvényes bűnöző is lehet bátor, s valamilyen módon helytálló anélkül, hogy ezt a bíróság vagy közvélemény bármiképpen értékelné, vagy említésre méltónak tartaná. E megállapításnak értéktartalma van. Ismeretes az altruista öngyilkosság fogalma a szociológiában, de meghatározó kérdés, hogy milyen közösségekhez és erkölcsi értékekhez való hűség jegyében történt az önpusztítás. Ha Ságvári egy háború egyik hadviselő felének harcosaként cselekedett a másik hadviselő fél harcosaival szemben, az ő oldalán nem volt ott a magyarországi társadalom, magatartását sem az emberi személy méltóságának, sem a közjó szolgálatának jegyében akkori közmegejtéssel nem tekinthetjük támogatottnak, de ha annak tekintenénk, akkor sem minősülne eljárása jogszerűn.

Ezek a legfelsőbb bírósági kijelentések sértik a Ságvári által meggyilkolt Pétervári János rendőrőrmester és bíróságilag meggyilkolt áldozatok, Kristóf László és Palotás János emlékét, akik az előbbieket szerint úgy fizettek életükkel a kötelesség teljesítéséért, hogy az idézett vélemény szerint egy említésre méltóan helytálló, kétségbevonhatatlan bátorságú emberrel szemben intézkedtek. Ez a beállítás téves azért, mert az ügy irataiban ezt megalapozó adat nincsen, s ezt meghaladóan ezen minősítéseknek a büntető ügyben nincsen jelentősége. Ságvári Endrét nem kívánjuk értékelni, mert a miatta ártatlanul elítélt és kivégzett ember védőjeként nem pályázhatunk a tárgyilagos elemző szerepére, s mert az ügy helyes és törvényes megítéléséhez ez szükségtelen, s mert az ítélezést elvégzi – s részben a per kapcsán el is végezte - a történettudomány. A per jelentősen hozzájárul a helyes történeti megítéléshez. Mégis: egy nyilvános helyen féltucat lövés leadása fegyvert elsőnek nem használó, de felfegyverzett, leküzdhetetlen túlerőben lévő, békés megadásra felszólító, szabályosan intézkedő rendőrökkel és csendőrökkel szemben a menekülés legkisebb esélye nélkül, öngyilkos cselekedet. Az öngyilkossághoz kétségtelenül bátorság kell, de annak erkölcsi jellege vitatható lehet, ha az a fizikai szenvedéstől való megmenekülés céljából történik. A korabeli katonai és polgári ügyészi vizsgálat anyaga nincsen a per iratai mellett, lehetséges, hogy azért, mert az a vádlottak felelősségét nem, hanem eljárásuk jogszerűségét állapította meg, Nem tudjuk hányan voltak a nyilvános cukrászdai teraszon, ahol éppen ezért az eljáró közegek fegyvert nem is használhattak ártatlan személyek életének veszélyeztetése miatt a Szolgálati Utasítás 331. pontja szerint s ahol Ságvári lövései egy többgyermekes családapá rendőrőrmester sorsát pecsételték meg, s két ember törvénytelen elítéléséhez és kivégzéséhez vezettek az antifasiszta- kommunista eszmék jegyében.

A Legfelsőbb Bíróság egyetértésünkkel találkozó megállapítása: „rosszhiszemű ferdtetés azt állítani, hogy Ságvári Endrét ‘posztumusz’ elítélték. A Legfelsőbb Bíróság Kristóf László ügyét vizsgálta, és az ő elítélésének törvénysértő voltát állapította meg, anélkül, hogy Ságvári Endre emlékét sértette vagy csorbította volna.” Erre az indokolás nagy hangsúlyt helyezett. Egy másik helyen leírt jogi álláspont szerint „Kristóf László nem volt bűnös a háborús büntettségben, nem ölt meg senkit. Ságvári Endre jogszerű rendőri intézkedés közben - emberileg magyarázható, sőt ha úgy tetszik, hősi viselkedéssel, de nem jogos védelmi helyzetben - vált áldozattá azzal, hogy fegyveres fellépésével maga idézte elő az ő életét is kioltó tűzharcot.” Ezen, egy kötelességét teljesítő ember halálát, másik kettő súlyos testi sértését okozó, mások életét veszélyeztető „hősi viselkedés” a korabeli büntető törvénykönyv és bírói gyakorlat szerint az 1878. évi V. törvény, azaz a Btk. 279.§-ába ütköző és a 280.§-a szerint minősülő – több emberen elkövetett – szándékos emberölés volt, halmazatban négyrendbeli hatósági közeg elleni erőszak büntettségével. A Magyar Királyi Kúria 932. sz. Elvi Határozata szerint pedig ennek „a szándékos emberölésnek véghezvitele már akkor befejeződik, tehát túlhaladja a kísérlet körét, ha csupán egy embernek a halála is bekövetkezett.(1821/1929.)”

Való igaz, hogy ezen bűncselekmények elbírálása az elkövető halála, s ebből eredően törvényes vád hiánya miatt nem tartozott az eljáró bíróságok jogkörébe, s ezért erről a bűncselekményről nem született bírósági határozat. Ságvári Endrét 1944 után nem büntették volna meg a nehezen vitathatóan elkövetett súlyos bűncselekmény miatt, ha másért nem, azért mert az 1948. évi VI. törvénycikkkel kihirdetett, majd a köztársasági elnök 1948. február 1-jén kihirdetett elhatározásában részletezett közkegyelem szerint, mint háborús hatósági ténykedés által felidézett felháborodásban elkövetett cselekmény tettese bizonyára mentesült volna a felelősségre vonás alól ugyanúgy, mint a „demokratikus átalakulás” érdekében elkövetett gyömrői tömeggyilkosság, a szentesi rendőrkapitány kórházi ágyán való meggyilkolása, vagy a kommunista párt által burkoltan támogatott miskolci pogrom kommunista tettesei. Valójában Ságvári felelősségrevonása fel sem vetődhetett volna a politika kriminalizációjának 1944-től kezdődő sötét korszakában ismert viszonyok között. Más kérdés az, hogy ez az általános önkényuralmi bűnözői felelőtlenség semmilyen alkotmányos és jogállami megfontolással nem volt, s nem lett volna igazolható.

A Kristóf László ítélete súlyos bűncselekmény ügyében megfelelő tartalommal és formában, a helyes anyagi és eljárási jog alkalmazásával meghozott jogtörténeti jelentőségű határozmány, amely az emberi személy méltóságát és a közjót megfelelően szolgálta, bizonyosságot téve arról, hogy az egyén büntetőjogi felelősségének alapkérdései, amelyek az emberi személy méltóságát alapjaiban érintik, politikai rendszerektől és világnézetektől függetlenül eldönthetők és eldöntendők. Az igazságszolgáltatás része a társadalomnak, annak hatása alól nem mentes, ugyanakkor viszonylagos önállósága van abban a tekintetben, hogy képes és alkalmas legyen az egyén büntetőjogi felelősségének egyértelmű eldöntésére, az egyén és a társadalom hatalmi-világnézeti helyzetére tekintet nélkül. A döntés az általános tanulság mellett azt a különös igazságot fejezi ki, hogy **a kötelességét jogszerűen teljesítő rendfenntartó a jogbiztonság védelmében cselekszik, maga is a jogbiztonság alapján élvez védelmet, intézkedéseiért kizárólag a jog mércéje alapján felelős, alkotmányos viszonyok között vele szemben politikai-hatalmi-világnézeti helyzetek vagy megítélések vagy ezek megváltozása miatt nincsen alapja és helye felelősségrevonásnak.**

Tapasztalható ugyanakkor, esetünkben nem szembetűnően, csupán az ügy értelmezésében és tömegközlelési kifejezésmódja említett elemeiben, más ügyekben határozottabban az a jellegzetesség, hogy a magyar igazságszolgáltatás nem feltétlenül tud, vagy nem mindig akar szembenézni a történelemmel, inkább kitér előle. A büntetőjog történeti tényállása ugyanis egyben történelmi tény, s a büntetőjog a történelem tényeit állapítja meg akkor, amikor évtizedekkel korábbi ügyben arról dönt, hogy mely magatartás jogellenes és mely magatartás bűncselekmény, s hogy azt ki, hogyan, mikor, miért követte el. Egy ilyen tényállásban leírt magatartás részeseinek, a történet szereplőinek az adott ügyben tanúsított magatartása jól megítélhető a büntetőjog oldaláról még akkor is, ha felelősségük kérdésében valamilyen okból nem kell vagy nem lehet dönteni az adott ügyben. A büntetőjog a múlttal való

szembenezés körében maga a történelem, ami fordítva csak bizonyos keretek között igaz, mert a történelmi felelősség önmagában bírói ítélet nélkül nem büntetőjogi, míg a büntetőjogi felelősség igenis lehet egyben történelmi felelősség is.

A felmentő ítélettel, annak igazságával szemben, hitelének rontására idézett Radbruch 1945 után, jogpozitivisták munkássága évtizedei után kijelentette : „ a jogot – a pozitív jogot is – nem tudjuk másképp definiálni, mint rendként és szabályként, mely értelmének megfelelően az igazságosság szolgálatára hivatott.” Éppen a világháború után, a jogsértettek körében meglévő bosszúszomjas hangulat közepette írta le : „úgy véljük, hogy a jogbiztonság kiiktatásának tizenkét éve után ‘formál jogi’ megfontolásokkal kell magunkat felvértezni az olyan törekvések ellen, amelyek könnyen születhetnek bárkiben, aki az elnyomás és fenyegetés tizenkét évét átélte.” Mutatis mutandis érvényesek e sorok korunkra és hazánkra is azzal a lényeges különbséggel, hogy **Magyarország az egyetlen ország a világon, amelyben az Alkotmánybíróság (ellentétben a jogállami gyakorlattal és alkotmányos felfogással) elvi éllel utasította el elévülés miatt az elmúlt önkényuralmi rendszerben elkövetett súlyos, politikai okból nem üldözött bűncselekmények elkövetőinek megbüntetését,** s ezzel a radbruchi gondolatot, az igazságosság megfelelő értékelését is elutasította.

A Legfelsőbb Bíróság 2006. március 6-i ítélete ebből a megtagadott igazságosságból adott vissza, törlesztett egy darabot, amikor **az önkényuralom sértettjeinek, áldozatainak egyikét nyilvánította teljes méltóságú személyé, nyilatkoztatta ki valójában soha el nem vesztett becsületét,** (mert azt az önkényuralmi ítélkezés ténylegesen nem tudta elvenni az őt ismerők előtt), állapította meg – ha nem is expressis verbis, de lényegileg – a justizmordot, a bíróságilag elkövetett emberölést.

Az igazsághoz vezető út nehéz és viszontagságos, elviselését az elért igazság könnyíti meg csupán.